

A. Lehrplan

Übersicht der abgeleiteten Lehrpläne

I. Lehrplan

1. 1. Klasse. — 1. Semester. — Latein. — Griechisch. — Geschichte. — Geographie. — Naturgeschichte. — Physik. — Chemie. — Mathematik. — Musik. — Zeichnen. — Turnen. — 2. Semester. — Latein. — Griechisch. — Geschichte. — Geographie. — Naturgeschichte. — Physik. — Chemie. — Mathematik. — Musik. — Zeichnen. — Turnen.

Schulnachrichten

für

die Zeit vom 2ten Oktober 1860 bis zum 15ten August 1861.

WIADOMOŚCI SZKOLNE

od

2go Października 1860 do 15go Sierpnia 1861.

1. 1. Klasse. — 1. Semester. — Latein. — Griechisch. — Geschichte. — Geographie. — Naturgeschichte. — Physik. — Chemie. — Mathematik. — Musik. — Zeichnen. — Turnen. — 2. Semester. — Latein. — Griechisch. — Geschichte. — Geographie. — Naturgeschichte. — Physik. — Chemie. — Mathematik. — Musik. — Zeichnen. — Turnen.

I. Lehrverfassung.

Uebersicht der abgehandelten Lehr-Pensa.

I. Lateinisch.

Ia: 8 St. Cic. de amicis. — Paradoxa. — Cic. Tusc. lib. II. III 4 St.; Horat. Oden lib. III—IV, 2 St. — Stillehre, 14tägige Extemporalien und 4wöchentliche freie Arbeiten, 2 St. — *Olla:* 10 St. In 5 Stdn. Prosaiker, und zwar im Winter Cic. pro lege Manilia, pro Archia poeta und pro Ligario, im Sommer Liv. der zweite Samnitische Krieg, lib. VIII, 22 u. 23, 30—40, lib. IX, 1—20. Die Rede pro Archia poeta wurde memorirt. 1 St. Grammatik nach Meiring, und zwar die Syntax des Verbums repetirt und ergänzt. 1 St. Exercitien und Extemporalien abwechselnd alle 14 Tage, 1 St. Uebers. aus dem Deutschen in's Lat. nach Syplle's Neue Folge Nr. 1—32, welche grösstentheils lateinisch repetirt wurden. 2 St. Virg. Aen. B. I—III. — *Ulla:* 10 St. Gram. u. Uebersetzung aus Süpfler's Uebungsbuch 3 St.; Exercitien und Extemporalien alle 14 Tage abwechselnd 1 St.; Virgil Aen. lib. I u. VI 2 St.; im WS. Cicero pro lege Manilia u. de senectute, im SS. Liv. lib. VIII 4 St. — *Ollia:* 10 St. Caes. B. G. lib. II, IV, I, 13—46, mehrere Capitel wurden memorirt, 4 St. — Grammatik: von Cap. 96—107 nach Meiring, verbunden mit Uebersetzungen aus Benecke Thl. II, 3 St. — Alle 14 Tage Exerc. abwechselnd mit Extemp. 1 St. — *Ullia:* 10 St. Latein. 4 St. Justin. 3 St. Gram. nach Meyring von Kap. 91—99 und Uebersetzen aus Benecke's Uebungsbuch. 1 St. Exerc. u. Extemp. 2 St. Phaedrus B. I—III u. die Lehre der Prosodie. — *IV:* 9 St. Corn. Nepos: Conon, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Thrasybulus, Epaminondas, Agesilaus, de regibus, Hamilcar, Hannibal, Cato, Atticus; 4 St. Uebersetzungsübungen aus Benecke 3 St. — Die Casuslehre nach Moliński's Grammatik, Extemp. u. Exerc. 2 St. Jede Woche wurde eine halbe Stunde zum Memoriren zusammenhängender Stücke aus Corn. Nepos verwandt. — *Va:* 10 St. Grammatik, Wiederholung u. Vervollständigung des Pensums von Sexta u. Etymologie bis zur Syntax verbunden mit Uebung u. aus Poplinski's Uebersetzungsbuch und schriftlichen Uebungen in der Klasse 8 St. — Vocabellernen nach Moliński's Vocabularium 1 St. — Exercit. u. Extemp. alle 14 Tage abwechselnd 1 St. — *VI:* 10 St. Regelmässige Formenlehre nach Moliński bis §. 51, verbunden mit Uebersetzen aus dessen Uebungsbuch, 8 St. — Vocabellernen aus Moliński's Vocabularium 1 St. Exercitien und Extemporalien 1 St.

II. Griechisch.

Ia: 6 Stdn. 3 Stunden Prosaiker u. zwar im Winter Plat. Apologie u. Crito, im Sommer Thucyd. lib. II, die Reden ausgenommen; 1 St. Grammatik nach Enger (Syntax des Verbums u. die wichtigsten Abschnitte aus der Etymologie) abwechselnd mit Exercitien und Extemporalien. 2 St. Homer Ilias lib. I—V. — *Olla:* 6 St. Im WS. Xenophon Agesilaus; im SS. Xenoph. Cyrop. IV, V, VI, VII 3 St. Hom. Odys. IV, V, VI, mit Berücksichtigung des Wichtigsten über den epischen Dialect, 2 St. — Casuslehre, vom Gebrauche der Zeiten und Modi, Exercit. u. Extemp. 1 St. — *Ulla:* 6 St. Xenophon Anabasis I—III, 3 St. Aus Enger's Gram. die unregelmässigen Verba, der epische Dialect und die Casuslehre. Exercitien u. Extemp. 1 St. Hom. Odys. I—III, 2 St. — *Ollia:* 6 St. Xen. Anab. lib. III—IV, 1—2. 3 St. Grammatik nach Enger bis zur Wortbildung, verbunden mit Uebersetzen aus Enger's Uebungsbuch, 2 St. — Exercit. u. Extemp. abwechselnd 1 St. — *Ullia:* 6 St. Davon 5 St. Gram. von §. 1—47, verbunden mit Uebersetzungen aus Enger's Handbuch. Exercit. u. Extemp. 1 St.

III. Hebräisch.

Ia: 2 St. Wiederholung des Pensums von Secunda, die unregelmässigen Verba, die Hauptregeln der Syntax nach Gesenius; Lesen u. Erklären von Psalmen. — *Olla:* 2 St. gemeinschaftlich mit *Unter-Secunda:* Lesen, Schreiben, Etymologie bis zu den Verben mit Gutturalen incl., nach Gesenius; Lesen und Erklären einzelner Abschnitte aus Maurer's Uebungsbuch. — *Ulla:* combinirt mit *Ober-Secunda.*

B. Plan nauk.

Wykaz przedmiotów po klassach wykładanych.

I. Język łaciński.

Ia. 8 godz. Cic. de amicis. — Paradoxa. — Cic. Tuscul. lib. II, III. 4 godz.; Horac. Ody. Lib. III. IV. 2 godz. — Nauka o stylu, co 2 tygodn. Extemporalia i Exercitia i co 4 tygodn. wolne wypracowania, 2 godz. — *Iia wyższa:* 10 godz. Czytano prozaika w 5 godz. a mianowicie w zim. półroczu Cic. pro lege Manilia, pro Archia poeta, pro Ligario, w lat. półroczu Liw. wojnę 2gą samnicką lib. VIII. 22 i 23, 30 — 40, lib. IX, 1 — 20. Mowy pro Archia nauczono się na pamięć, 1 godz. Exercitia i Extemporalia na przemian co 2 tygodn. 1 godz. tłumaczenie z niemieckiego na łacinę podług Süpfle Neue Folge No. 1-32, co po większej części powtarzano po łacinie. 2 godz. Virgil. Aen. lib. I-III. — *Iia niższa:* 10 godz. Gramat. i tłumaczenie Süpflego Przykładów 3 godz. Exercitia i Extemporalia co 2 tygodn. na przemian 1 godz.; Virgil Aen. lib. I i VI. 2 godz. w półroczu zimowem Cicero pro lege Manilia i de senectute, w półroczu lat. lib. VIII; 4 godz. — *IIIa wyższa:* 10 godz. Caes. B. G. lib. II, IV, I, 13-46; kilka rozdziałów nauczono się na pamięć 4 godz. — Grammat. od rozdz. 96—107 podług Meiringa, tłumaczenie z Benecke cz. IIej. 3 godz. — co 2 tygodn. Exercit. i Extempor. na przemian pisano 1 godz. — *IIIa niższa:* 10 godz. 4 godz. Justyn. 3 godz. grammat. podług Meiringa od rozdz. 91—99 i tłumaczenie z ćwiczeń Beneckiego 1 godz. Exercit. i Extemporal. 2 godz. Phaedrus lib. I—III i nauka prozodyi. — *IVa:* 9 godz. Corn. Nep. Conon, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Thrasybulus, Epaminondas, Agesilaus, de regibus, Hamilcar, Hannibal, Cato, Atticus: 4 godz. — tłumaczenie z Beneckiego 3 godz. o przypadkach podług Molińskiego grammat., Extempor. i Exercit. 2 godz. co tydzień słuchano uczniów ustępów większych z Corn. Nep. zadawanych na pamięć. — *Va.* 10 godz. grammat. powtórzenie i uzupełnienie części w *Vie* wykładanej i Etymol. aż do składni w połączeniu z ćwiczeniami z Poplinsk. przykładów i ćwiczeń. piśm. w klasie. 8 godz. — uczono się wokabul podług Molińskiego Vocabul. 1 godz. — Exercit. i Extempor. co 2 tygodn. na przemian 1 godz. — *VIa.* 10 godz. etymolog. foremna podług Molińskiego aż do §. 51, w połączeniu z tłumacz. z przykładów tegoż, 8 godz. — uczono się wokabul z Molińskiego Vocabul. 1 godz. Exercit. i Extempor. 1 godz.

II. Język grecki.

Ia: 6 godz. 3 godz. prozaika, a mianowicie w półr. zim. Platon Apologia i Crito, w półrocz. lat. Thucyd. lib. II z opuszczeniem mów; 1 godz. grammatyki podług Engera (składnia słowa i głównejsze części etymologii) Exercit. i Extempor. 2 godz. Homer. JI. lib. I—V. — *Iia wyż.* 6 godz. w półrocz. zim. Xenophon Agesilaus; w półr. lat. Xenoph. Cyrop. IV—VII 3 godz. Hom. Od. IV, V, VI z uwzględnieniem najważniejszych prawideł dialektu epiecznego 2 godz. — nauka o przypadkach, o czasach i trybach, Exercit. i Extempor. 1 godz. — *Iia niższa:* 6 godz. Xenoph. Anab. lib. I—III 3 godz. — Z grammatyki Engera słowa nieforemne, dialekt epieczny i naukę o przypadkach; exercit. i extempor. 1 godz. Homer Odyss I—III, 2 godz. — *IIIa wyż.* Xen. Anab lib. III—IV, 1—2. 3 godz. — grammat. podług Engera aż do źródłosłowu łącz. z tłumaczeniem z Engera przykładów 2 godz. — exercit. i extempor. na przemian 1 godz. — *IIIa niższa.* 6 godz. 5 godz. gramm. Engera od §. 1—47, połączon. z tłumaczeniem z przykładów Engera; exercit. i extempor. 1 godz. —

III. Język hebrajski.

Ia. 2 godz. powtórzenie części gram. w *Iie* wykładanych, reforemne słowa, główne prawidła składni podług Geseniusza; czytanie i objaśnienie psalmów. — *Iia wyższa:* 2 godz. czytanie, pisanie, etymologia aż do słów z gardłow. spółgl. włącznie podług Geseniusza; czytano i objaśniono niektóre oddziały z Maurera ćwiczeń. — *Iia niższa* połączona z *Iia* wyższą.

IV. Deutsch.

Ia: 3 St. Neuere Literaturgeschichte seit Opitz 1 St.; Lectüre abwechselnd mit logischen Untersuchungen 1 St.; freie Vorträge und Beurtheilung der schriftlichen Arbeiten. — *OIIa*: Lesen und Erklärung von Mustergedichten. Vierwöchentliche freie Aufsätze. Anleitung zur Disposition. — *UIIa*: 2 St. Stillehre in Verbindung mit der Lectüre aus Schwemiński's Lehrbuch 1 St.; freie Vorträge und Beurtheilung der schriftlichen Arbeiten. — *OIIIa*: 3 St. 1 St. Lectüre aus Schwemiński's Lehrbuch. 1 St. Uebersetzen aus dem Polnischen in's Deutsche verbunden mit der Satzlehre. 1 St. Censur der 4wöchentlichen Ausarbeitungen und Declamirübungen. Privatlectüre. — *UIIIa*: 3 St. Lectüre aus Schwemiński's Lehrbuch verbunden mit Extemporalien 1 St.; Wiederholung der Etymologie und der Lehre von der Wortfolge verbunden mit Uebersetzungsübungen aus dem Polnischen in's Deutsche 1 St.; schriftliche Arbeiten und Declamirübungen. — *IVa*: 5 St. 2 St. Uebersetzen aus dem Ławicki'schen Buche aus dem Deutschen in's Polnische verbunden mit Grammatik; 2 St. Uebersetzen aus dem Polnischen in's Deutsche; das Meiste wurde deutsch wieder erzählt; 1 St. Exercitien u. Extemporalien abwechselnd alle 8 Tage. — *Va*: 6 St. Davon wurden 5 St. zu Uebersetzungen aus dem Polnischen in's Deutsche und umgekehrt verwendet. Das Uebersetzte wurde jedesmal auf die mannigfaltigste Art besprochen und dann der Inhalt schriftlich kurz wiedergegeben. Alle 8 Tage wurde eine schriftliche Ausarbeitung angefertigt. — *VIIa*: 6 St. Lese- und Sprechübungen mit Anknüpfung der Grammatik nach Ławicki und Jerzykowski. Wöchentlich eine schriftliche Uebung und Declamationen.

V. Polnisch

Ia: 2 St. Literaturgeschichte vom 17ten Jahrhundert bis auf die neueste Zeit 1 St. — Freie Vorträge und Beurtheilung der freien schriftlichen 4wöchentlichen Aufsätze 1 St. — *OIIa*: 2 St. Die Lehre vom Stil nach Rymarkiewicz, Vorlesung u. Erklärung von Musterstücken 1 St. Freie Vorträge und 4wöchentliche freie Aufsätze 1 St. — *UIIa*: 2 St. 1 St. die Lehre von den Dichtungsarten nach Cegielski (*Nauka poezyi Cegielskiego*). 1 St. Correctur der freien Aufsätze und Vorträge. — *OIIIa*: 2 St. Lesen, Syntax nach Muczkowski's Grammatik 1 St. Vorträge, Declamirübungen und 4wöchentliche Aufsätze 1 St. — *UIIIa*: 2 St. Correctur der Aufsätze; Declamirübungen; Lectüre mit Berücksichtigung der Satzlehre nach Muczkowski. — *IVa*: 2 St. 1 St. schriftliche Uebungen mit 2wöchentlicher Correctur; Declamirübungen. 1 St. Grammatik nach Muczkowski: das Wichtigste aus der Syntax. Lesen aus Popliński's *Nowe Wypisy I. Thl.* — *Va*: 2 St. Schriftliche Uebungen mit 2wöchentlicher Correctur, verbunden mit Lesen und Erklären von gewählten Stücken 1 St. Grammatik: die Lehre vom Verbum u. das Wichtigste aus der Syntax u. Wiederholung des Pensum's von Sexta 1 St. — *VIIa*: 2 St. Lesen aus Rymarkiewicz und Declamiren 1 St. Nomen, Verbum und einiges aus der Syntax nach Szostakowski's Gram. Correctur der 14tägigen schriftlichen Arbeiten 1 St.

VI. Französisch.

Ia: 2 St. w. 1 St. Lectüre: Cinna par Corneille. 1 St. Stilübungen. Exerc. u. extemp. alle 14 Tage abwechselnd. Privatlectüre. — *OIIa*: 2 St. w. 1 St. Lectüre: Histoire de la première croisade p. Michaud. 1 St. Grammatik. Die Syntax des Verb. nach Ahn. Exerc. u. Extemp. alle 14 Tage abwechselnd. — *UII*: 2 St. w. 1 St. Lectüre: Hommes illustres p. Rollin. 1 St. Gram.: die unveränderlichen Redetheile nach Ahn. Exerc. u. Extemp. alle 14 Tage abwechselnd. — *OIII*: 2 St. w. 1 St. Lectüre aus Szule's *Wypisy francuskie*. 1 St. Grammatik: die unregelmässigen Verba. Exerc. u. Extemp. alle 14 Tage abwechselnd. — *UIIIa*: 2 St. w. 1 St. Lesen und Uebersetzen aus Szule's *Wypisy francuskie*. 1 St. Gram.: die regelmässige Conjug. u. die Pronomina. Exerc. und Extemp. alle 14 Tage abwechselnd. Memorirübungen. — *VIIa*: 4 St. Die Lehre über die Aussprache, den Artikel, das Substantivum und Adjec-

IV. Język niemiecki.

Ia: 3 godz. historia literatury nowszej od Opitza 1 godz.; czytanie w połączeniu z logicznymi ćwiczeniami 1 godz.; wykłady i recenzja wypracowań wolnych, 1 godz. — *Ila wyższa*: czytanie i objaśnienie poematów wzorowych; co 4 tygodn. wolne wypracowania; nauka o dyspozycji. — *Ila niższa*: 2 godz. nauka o stylu w połączeniu z czytaniem z Schwemiuskiego 1 godz. wolne wykłady i recenzja wypracowań piśmiennych. — *Illa wyższa*: 3 godz. 1 godz. czytanie z Schwemiuskiego; 1 godz. tłumaczenie z polskiego na niemieckie w połączeniu z nauką o zdaniu; 1 godz. recenzja 4 tygodn. wypracowań i ćwiczenia w deklinacji; rewizja tego co się prywatnie czytało. — *Illa niższa*: 3 godz. czytanie z Schwemiuskiego w połączeniu z Extemporal. 1 godz.; powtórzenie etymologii i nauka o szyku wyrazów w połączeniu z tłumaczeniem z polskiego na niemieckie 1 godz.; wypracowania piśmienne i deklamacje. — *IVa*: 5 godz. 2 godz. tłumaczenie z Ławickiego z niemieckiego na polskie w połączeniu z grammatyką. 2 godz. tłumaczenie z polskiego na niemieckie; co po większej części powtarzano ustnie po niemiecku 1 godz. exercitia i extemporalia na przemian co tydzień. — *Va*: 6 godz. z tych w 5 godz. tłumaczono z polskiego na niemieckie i odwrotnie; to, co się przetłumaczyło rozbiegano jak najdokładniej i trześć powtarzano po krótko piśmiennie. — *Vla*: 6 godz. ćwiczenia w czytaniu i mówieniu w połączeniu z gramm. podług Ławickiego i Jerzykowskiego; co tydzień ćwiczenia piśmienne i deklamacje.

V. Język polski.

Ia: 2 godz. historia literatury od 17go wieku aż do najnowszych czasów 1 godz. — wolny wykład i recenzja wolnych wypracowań 4 tygodniowych 1 godz. — *Ila wyższa*: 2 godz. nauka o stylu podług Rymarkiewicza, czytanie i objaśnienie wzorowych ustępów, wolny wykład i wypracowania wolne co 4 tygodn. 1 godz. — *Ila niższa*: 2 godz. 1 godz. nauka o poezji podług Cegielskiego (Nauka poezji). 1 godz. recenzja wolnych wypracowań i wykład wolny. — *Illa wyższa*: 2 godz. czytanie, składnia podług Muczковского grammat. 1 godz. — wolny wykład, deklamacje i wypracowania wolne 4 tygodn. 1 godz. — *Illa niższa*: 2 godz. recenzja wolnych wypracowań; deklamacje; czytanie z zastosowaniem nauki o zdaniu podług Muczковского. — *IVa*: 2 godz. 1 godz. ćwiczenia piśmienne oddawane co 2 tygodnie; deklamacje 1 godz. grammatyka podług Muczковского; najważniejsze oddziały składni; czytanie z nowych wypisów Poplińskiego 1ej cz. — *Va*: 2 godz. ćwiczenia piśmienne dwutygodn. w połączeniu z czytaniem i objaśnieniem dobranych ustępów; 1 godz. z grammatyki naukę o słowie, najważniejsze prawidła ze składni i powtórzenie części w *Vla* wykładanych 1 godz. — *Vla*: o imieniu, słowie i niektórych prawidłach składni podług grammat. Szostakowskiego; ćwiczenia piśmienne 2 tygodn. 1 godz.

VI. Język francuzki.

Ia: 2 godz. 1 godz. czytanie, Cinna par Corneille; 1 godz. ćwiczenia stylowe; Exercit. i Extemporal. co 2 tygodn. na przemian; czytanie domowe. — *Ila wyższa*: 1 godz. czytanie, histoire de la premiere croisade p. Michaud; 1 godz. grammatyki, składnia słowa podług Ahna; exercit i extempor. na przemian co 2 tygodn. — *Ila niższa*: 2 godz. 1 godz. czytano hommes illustres par Rollin. 1 godz. grammat. części mowy nieodmienné podług Ahna; exercit i extempor. co 2 tygodn. na przemian. — *Illa wyższa*: 2 godz. 1 godz. czytanie z Szulca wypisów franc. 1 godz. grammatyki słowa nieregularne; exercit. i extempor. na przemian co 2 tygodn. uczono się ustępów stósonnych na pamięć. — *IVa*: 4 godz. nauka o wymowie, o artykule, imieniu rzeczownem i przymiotnem;

tivum; aus der Lehre von den Fürwörtern nur das für die Conjugation Wichtigste, und die Hilfsverba; mit mündlichen und schriftlichen Uebungen nach Szulc's französischer Grammatik, 2te Ausg. — Aus Ahn's praktischem Cursus wurden §. 1 bis 80 mündlich und schriftlich an der Tafel geübt. — Exercitien und Extemporalien alle 14 Tage abwechselnd.

VII. Religionslehre.

a) Katholische:

Ia: wöchentlich 2 St. 1 St. die ganze katholische Glaubenslehre, und 1 St. die kathol. Sittenlehre; beides nach Martin's Lehrb. Th. II. Jedes Vierteljahr eine freie Ausarbeitung. — *OIIa*: 2 St. 1 St. Glaubenslehre: die Lehre von der Erlösung, der Gnade, der Rechtfertigung, der Kirche, der Verehrung der Heiligenbilder und Reliquien, über die letzten Dinge des Menschen; nach Martin Th. II.; 1 St. die ganze Kirchengeschichte, nach Martin's Lehrb. Th. I. — *UIIa*: 2 St. 1 St. Glaubenslehre, die Lehre von der Offenbarung, von Gott und seinen Eigenschaften, von der Dreieinigkeit, Schöpfung und Sündenfall, Erbsünde; nach Martin Th. II. 1 St. Kirchengeschichte bis zum 9ten Jahrhundert, nach Martin Th. I. Jedes Vierteljahr eine freie Ausarbeitung. — *OIIIa*: 2 St. Die katholische Sittenlehre, nach Ontrup's Katechismus; mit ausführlichen Erläuterungen. Jedes Vierteljahr eine freie Ausarbeitung. — *UIIIa*: 2 St. Die ganze kathol. Glaubenslehre, nach Ontrup. Jedes Vierteljahr eine freie Ausarbeitung. — *IVa*: 2 St. Wiederholung der biblischen Geschichte des A. u. N. T. mit Anknüpfung der Glaubens- u. Sittenlehre, nach Tye u. Ontrup. Erklärung der kirchlichen Feste und Ceremonien. — *Va*: 3 St. Bibl. Gesch. des N. T. nach Tye 1 St. und 2 St. Erklärung der Gebote Gottes, der Kirche, die Lehre von der Gnade u. den heil. Sacramenten, nach Ontrup. — *VIIa*: 3 St. Biblische Gesch. des A. T. 1 St. und 2 St. Erklärung des apostolischen Glaubensbekenntnisses; beides nach dem Catechismus von X. A. R.

b) evangelische:

Ia und *IIa*: combinirt, 2 Stunden wöchentlich; in der einen wurde das Evangelium des Matthäus in der Ursprache gelesen, in der zweiten die Reformationgeschichte vorgetragen. Das Augsbürgische Glaubensbekenntnis und Schriften der Reformatoren wurden gelesen. — *IIIa* u. *IVa* combinirt, 2 Stunden, in der einen biblische Geschichte des Neuen Testaments, in der anderen christliche Glaubenslehre nach dem Katechismus. — *Va* u. *VIIa* combinirt, 3 Stunden wöchentlich, in zwei Stunden biblische Geschichte des Alten Testaments, in der dritten das erste Hauptstück des Katechismus. Sprüche und Kirchenlieder wurden memorirt.

VIII. Geschichte und Geographie.

Ia: 3 St. Neuere Geschichte mit Berücksichtigung der Geographie und brandenb. preussischen Gesch.; nach Pütz. — *OIIa*: 3 St. Römische Gesch. in Verbindung mit der alten Geographie, nach Pütz. — *UIIa*: 3 St. Griechische Geschichte in Verbindung mit der alten Geogr., nach Pütz. — *OIII*: Geschichte und Geographie: 3 St. Gesch. der neueren Zeit und die brandenb. preussische Gesch., nach Pütz's kleinerer Ausgabe, 2 St. Geographie von America und Europa 1 St. — *UIIIa*: Gesch. u. Geographie: 3 St. Geschichte des Mittelalters, nach Pütz's kleinerer Ausg., 2 St. Geographie von Asien und Africa, 1 St. — *IVa*: Geographie und Geschichte 3 St. Geographie von Europa, nach Jerzykowski, 2 St. Uebersicht der alten Geschichte nach Pütz's kleinerer Ausg., 1 St. — *Va*: Geographie 2 St. Wiederholung des Cursus von Sexta u. Hydro- u. Orographie aller fünf Erdtheile. — *VIIa*: 2 St. Allgemeine Uebersicht der Erdoberfläche nach Jerzykowski's Handbuch,

o zaimkach co najpotrzebniejszego do uczenia się konjugacji i słowa posilkowe; ćwiczenia ustne i piśmienne podług Szulca grammatyki francuskiej, wydanie 2gie; z Ahna kursu praktycznego ćwiczone na tablicy i ustnie §. 1—80; exercit. i extemporal. co 2 tygodn. na przemian.

VII. Nauka religii.

a) katolickiej:

Ia. 2 godz. co tydzień 1 godz. cała nauka wiary katolickiej, 1 godz. nauka moralna katol. podług Martina Części 2giej; co 3 miesiące oddawano wypracowania piśmienne. — *Ila wyższa:* 2 godz. 1 godz. nauka wiary, o zbawieniu, o łasce, usprawiedliwieniu, kościele, czei świętych pańskich, obrazów i relikwii, o sądzie ostatecznym, podług Martina cz. 2giej; 1 godz. cała historia kościelna podług Martina tomu pierwszego, — *Ila niższa* 2 godz. 1 godz. nauka wiary, o objawieniu, o Bogu i przymiotach jego, o Trójcy Świętej, o stworzeniu świata i grzechu pierworodnym podług Martina cz. 2giej. 1 godz. historia kościelna aż do wieku dziewiątego podług Martina cz. 1ej; co 3 miesiące wolne wypracowanie. — *IIIa wyższa* 2 godz. nauka moralna katol. podług katechizmu Ontrupy, z dodaniem dokładnych objaśnień; co 3 miesiące wolne wypracowanie. — *IIIa niższa* 2 godz. cała nauka wiary katol. podług Ontrupy; co 3 miesiące wolne wypracowanie. — *IVa.* 2 godz. powtórzenie historii biblijn. starego i nowego zakonu, w połączeniu z nauką wiary i moralności podług Tycy i Ontrupy; objaśnienie świąt kościelnych i obrządków. — *Va* 3 godz. 1 godz. historia biblijna N. Z. podług Tycy; 2 godz. wykład przykazań bożych i kościelnych, nauka o łasce i sakramentach świętych podług Ontrupy — *Vla* 3 godz. 1 godz. dzieje biblijne starego zakonu; 2 godz. rozbiór składu apostołskiego podług katechizmu Xa. A. R.

b) ewangelickiej:

Ia i IIa: skombinowane. 2 godz. 1 godz. czytano ewangelią Mateusza św. w oryginale; 1 godz. wykładano historią reformacji; czytano wyznanie wiary Augsburskie i pisma reformatorów. — *IIIa i IVa:* skombinowane. 2 godz. 1 godz. historia biblijna nowego zakonu; 1 godz. nauka wiary chrześcijańskiej podług katechizmu. — *V i VI:* połączone, 3 godz. 2 godz. dzieje biblijne starego zakonu; 1 godz. część pierwsza katechizmu; uczono się zdań i śpiewów kościelnych.

VIII. Historia i geografia.

Ia: 3 godz. historia nowsza w połączeniu z geografią i historia brandenbursko-pruska, podług Pütza. — *Ila wyższa:* 3 godz. historia rzymska w połączeniu z geografią starożytną podług Pütza. — *Ila niższa:* historia grecka w połączeniu z geografią starożytną, podług Pütza. — *IIIa wyższa:* 3 godz. 2 godz. historia nowsza i historia brandenbursko-pruska, podług mniejszego wydania Pütza; 1 godz. geografia Ameryki i Europy. — *IIIa niższa:* 3 godz. 2 godz. dzieje wieków średnich, podług Pütza wydanie mniej. 1 godz. geografia Azji i Afryki. — *IVa:* 3 godz. 2 godz. geografia Europy, podług Jerzykowskiego; 1 godz. pogląd na dzieje starożytne, podług Pütza, wydanie skrócone. — *Va:* geografia 2 godz. powtórzenie kursu Wity i hydro- i orografia pięciu części świata. — *IVa:* 2 godz. ogólny pogląd na kulę ziemską podług Jerzykowskiego.

IX. Mathematik.

Ia: 4 St. Stereometrie 2 St. Gleichungen des 2ten und 3ten Grades, die Lehre von den Progressionen, die Hauptsätze von der Combinationslehre, der binomische Lehrsatz, die Theorie der Kettenbrüche und diophantische Gleichungen 1 St. Auflösung von Aufgaben 1 St. Nach Brettner's mathematischen Lehrbüchern. — *OIIa*: 4 St. Wiederholung der Planimetrie und ebenen Trigonometrie 2 St. Gleichungen des 2ten Grades mit einer und mehreren Unbekannten, die Lehre von den Logarithmen 2 St., nach Brettner's Lehrbüchern. — *UIIa*: *Mathematik* 4 St. Davon *Arithmetik* 2 St. Wiederholung der Pensa der Tertien und der dritte Abschnitt vom Potenziren u. Extrahiren, d. h. §. 25 bis 51 des Brettner'schen Lehrbuches. — *Geometrie* 2 St. Wiederholung der Pensa der Tertien, und von §. 110 bis §. 146 des Brettner'schen Lehrbuches. — *OIII*: *Mathematik* 3 St., nach Bedürfniss unter Arithmetik u. Geometrie vertheilt. — Aus der Arithmetik: die Gesetze der Operationen mit algebraischen Monomen in Productformen, Potenzformen, Quotientenformen und Dezimalbrüchen, so wie mit algebraischen Polynomen; nach Brettner's Lehrbuch von §. 15 bis §. 25. — Aus der *Geometrie*: von den Parallellinien u. den Parallelogrammen, von der Vergleichung der Parallelogramme mit einander und mit den Dreiecken hinsichtlich des Flächeninhaltes, nach Brettner's Lehrbuch von §. 51 bis 110. — *UIIIa*: 3 St. Aus der *Arithmetik* die Anfangsgründe der Buchstabenrechnung und zwar die vier Species mit Monomen. — Aus der *Geometria* Wiederholung des früheren Pensums, sodann von der Congruenz der Dreiecke und Vierecke und von den Eigenschaften der Winkel und Seiten der Dreiecke, nach Brettner's Lehrbüchern. — *IVa*: *Mathematik* 3 St. — Davon *Arithmetik* 2 St. Die zusammengesetzte Regeldetri, die Dezimalbrüche und praktische Rechnungen. — *Geometrie* 1 St. Allgemeine geometrische Vorbegriffe; von den graden Linien und von den Winkeln im Allgemeinen, bis zu §. 25 der Brettner'schen Geometrie. — *Va*: *Rechnen* 3 St. Die Lehre von den Brüchen mit Ausnahme der Dezimalbrüche, die Lehre von den Verhältnissen und Proportionen und die Regeldetri. — *VIa*: *Rechnen* 3 St. Das Zählen, die vier Operationen mit unbenannten und benannten ganzen Zahlen, nach Brettner's Rechenbuche §. 1 bis §. 48.

X. Physik

Ia: 2 St. Die Lehre vom Magnetismus, Elektrizität und Wärme, nach Brettner's Physik. — *OII*: 1 St. Vom Hebel, der Rolle und anderen einfachen Maschinen, von den flüssigen und luftförmigen Körpern, nach Brettner's Physik. — *UII*: 1 St. Einleitung von den allgemeinsten Körperphänomenen und von den flüssigen Körpern, nach Brettner's Physik.

XI. Naturgeschichte.

OIIIa: 1 St. Im Winter: Mineralogie. Im Sommer: Wiederholung des Pensums von Unter-Tertia. — *UIIIa*: 1 St. Allgemeine systematische Uebersicht des Thier- und Pflanzenreichs. — *IVa*: Im Winter: Beschreibung einzelner Thiergattungen und ihrer Arten. Im Sommer: Botanik. Beschreibung einzelner Pflanzengattungen und ihrer Arten, wobei besonders die Morphologie berücksichtigt wurde.

XII. Kalligraphie.

Va: 2 St., nach Vorschriften. — *VIa*: desgl.

XIII. Zeichnen.

Ia—*UIII*: 2 St. Zeichnen nach Vorlegeblättern. — *IVa*: 2 St. Nach schattirten Vorlegeblättern von mässiger Schwierigkeit. — *Va*: 2 Stunden, theils nach Vorzeichnungen an der Tafel, theils nach leicht schattirten Vorlagen. — *VIa*: 2 St. Nach Vorzeichnungen an der Tafel.

IX. Matematyka

Ia: 4 godz. 2 godz. stereometria; 1 godz. równania drugiego i trzeciego stopnia, nauka o progressjach, twierdzenie binomiczne, teoria ułamków łańcuchowych; dioph. równania; 1 godz. rozwiązania zagadnień 1 godz. podług Brettnera. — *Ila wyższa* 4 godz. 2 godz. powtórzenie planimetrii, trygonometria prostokreślina; 2 godz. równania drugiego stopnia z jedną i więcej nieznanymi, logarytmy podług Brettnera. — *Ila niższa* 4 godziny, z tych 2 godz. arytmetyki, powtórzenie kursu dwóch tereyi i rozdział 3ci o potęgowaniu i wyciąganiu pierwiastków, to jest §. 25 do 51 Matematyki Brettnera; 2 godz. geometrii, powtórzenie kursu obu tereyi i od §. 110—146 książki Brettnera. — *IIla wyższa* 3 godz. według potrzeby obrócone na arytmetykę i geometria; z arytmetyki cztery działania potęgami, ilorazami, uławkami dziesiętnymi i wielowyzrazami podług Brettnera §. 15 — §. 25. — z geometrii o liniach równoległych i równoległobokach, o porównaniu równoległoboków między sobą i z trójkątami pod względem powierzchni podług Brettnera §. 54—110. — *IIla niższa* 3 godz. początki rachunków literami i cztery działania jednowyzrazami; z geometrii powtórzenie kursu klasy niższej, dalej o przystawianiu trójkątów i wieloboków i o własnościach kątów i boków przy trójkątach podług Brettnera. — *IVa* 3 godz. 2 godz. arytmetyki, reguła trzech złożona, ułamki dziesiętne i rachunki praktyczne; 1 godz. geometrii, pojęcia wstępne geometryczne, o liniach prostych i kątach w ogólności aż do §. 25 geometrii Brettnera. — *Va*. rachunki 3 godz. nauka o uławkach z wyjątkiem ułamków dziesiętnych, nauka o stosunkach i proporcjach, i oraz reguła trzech, podług Brettnera. — *VIa* 3 godz. nauka liczenia, cztery działania z bezimiennymi i imiennymi liczbami podług Brettnera rachunków §. 1—48.

X. Fizyka.

Ia. 2 godz. nauka o magnetyzmie, elektryczności i ciepłe podług Brettnera. — *Ila wyższa* 1 godz. o dźwigni, o bloku i innych pojedynczych machinach, o ciałach płynnych i powietrznych, podług Brettnera fizyki. — *Ila niższa* 1 godz. wstęp o ogólnych fenomenach ciał i o ciałach płynnych podług Brettnera.

XI. Historia naturalna.

IIla wyższa 1 godz. powtórzenie kursu tereyi niższej, mineralogia. — *IIla niższa* 1 godz. ogólny systematyczny pogląd na królestwo zwierząt i roślin. — *IVa* 2 godz. opis gatunków i rodzajów zwierząt; botanika, opis niektórych gatunków i rodzajów roślin z uwzględnieniem morfologii.

XII. Kalligrafia.

Va 2 godz. — *VI* 2 godz. pisanie podług wzorów.

XIII. Rysunki.

Ia—IIla niższa 2 godz. podług wzorów. — *IVa* 2 godz. podług cieniowanych, mniej trudnych wzorów. — *Va* 2 godz. cześćcia podług wzorów na tablicy rysowanych, cześćcia podług wzorów cieniowanych. — *VIa* 2 godz. rysowano z tablicy.

XIV. Gesang.

Ia—IVa: 3 St. für die geübteren Sänger: Einübung von Kirchengesängen, Chören und mehrstimmigen Liedern. — *Va*: Einübung der Kirchengesänge und 2stimmiger Lieder, Erklärung aller Dur-Tonleitern und Dreiklänge, verbunden mit rhythmisch-melodischen Übungen im Tontreffen. — *Vla*: Erklärung der musikalischen Zeichen, Noten und Pausen, der Dur-Tonleitern und Dreiklänge aus CGDAE nebst rhythmisch-melodischen Übungen; Einübung der Kirchengesänge und 2stimmiger Lieder.

XV. Gymnastische Übungen.

4 St. wöchentlich in 2 Abtheilungen.

Die Unterrichtssprache.

In den drei unteren Klassen wurden alle Unterrichtsgegenstände polnisch vorgetragen; in den sechs oberen Classen war das Deutsche Unterrichtssprache, mit der Beschränkung, dass in denselben die Religion, das Polnische und das Hebräische und ausserdem:

<i>in den IIIen</i>		<i>in den IIen</i>	<i>in den Ien</i>
Mathematik	in 3 St.	Griechisch	in 6 St.
Französisch	— 2 —		Griechisch
Geschichte	— 2 —		in 4 St.

polnisch ertheilt wurden.

XIV. Śpiewy.

Ia—IVa: 3 godz. bieglijsi śpiewacy ćwiczyli się w śpiewie kościelnym, choralnym i pieśniach na kilka głosów. — Va. ćwiczenia w śpiewach kościelnych i pieśniach na dwa głosy; objaśnienie wszystkich skal i akordów z dur oraz ćwiczenia rytmiczno-melodyjne w trafianiu tonów. — VIa. objaśnienie znaków muzycznych, nót i pauz, skali z dur i akordów z CGDAE, ćwiczenia rytmiczno-melodyjne oraz ćwiczenia w śpiewach kościelnych i w śpiewaniu na dwa głosy.

XV. Ćwiczenia gimnastyczne.

4 godz. tygodniowo w 2 oddziałach.

Język wykładowy.

W trzech klassach niższych wykładano wszystkie przedmioty naukowe w języku polskim, w sześciu zaś wyższych klassach po niemiecku, z wyjątkiem nauki religii, języka polskiego i hebrajskiego; nadto udzielano po polsku:

<i>w kl. IIIej niż. i wyż.</i>		<i>w kl. IIej niż. i wyż.</i>		<i>w kl. Iej niż. i wyż.</i>	
matemat.	w 3 godz.	jęz. grecki	w 6 godz.	język grecki	w 4 godz.
jęz. franc.	w 2 —				
historią pow.	w 2 —				

Aufgaben zu den schriftlichen Ausarbeitungen

in den 3 obersten Klassen.

Zadania do wypracowań piśmiennych

w 3 wyższych klassach.

Prima.

Klassa I.

I. Im Lateinischen.

I. W języku łacińskim.

- 1) Quid tum Graeci tum Romani bellis gerendis spectaverint?
- 2) De Constantini Magni, imperatoris Romani, rebus gestis.
- 3) Quid spectandum sit in vitae genere deligendo?
- 4) Magnas inter opes inops.
- 5) Romanorum reges pro suo quemque ingenio de republica bene meruisse.
- 6) Lycurgi leges quanam fuerint quidque spectaverint, quaeritur (Klassenarbeit).
- 7) De argumento Horatii carminum libri IV carminis II accuratius disseratur.
- 8) Vitam hominum inertium praematuram esse mortem.
- 9) Alexander Magnus quibus rebus de universo genere humano sit meritus? (Abit.)
- 10) Argumentum Lib. II. Ciceronis Tusculanarum.

II. Im Deutschen.

II. W języku niemieckim.

- 1) Audiatur et altera pars.
- 2) Ein anderes Antlitz eh' sie gescheh'n, ein anderes zeigt die vollbrachte That.
- 3) Charakteristik des Alcibiades.
- 4) Der Ackerbau, die Grundlage der Cultur.
- 5) Charakteristik Karl's des Fünften.
- 6) Wallenstein.
- 7) Was ist unter einem welthistorischen Volke zu verstehen.
- 8) Charakteristik des Ulysses
- 9) Krönt den Sieger (Achill). grössere Ehre, ehret ihn das schönere Ziel.

III. Im Polnischen.

III. W języku polskim.

- 1) Przewaga Europy nad innemi częściami świata.
- 2) Zdolność wrodzona, a wykształcenie.
- 3) Czy Alcibiadesa zdolności więcej korzyści niż szkody Grecyi przyniosły?
- 4) Kto się samego nie szanuje, ten nie wart szacunku.
- 5) Pochwała dwóch ostatnich Jagielonów, jako rozkrzewicieli światła w narodzie.
- 6) Czem się przyspieszyło po zwyciężeniu Kartaginy, Macedonii i Azji zepsucie obyczajów u Rzymian?
- 7) Przyjemności wieku sędziwego.
- 8) Ogień i woda, jako niszczące żywioły.
- 9) Porównanie Temistoklesa z Arystidesem (Abit.)

Ober-Secunda.**Klasa II. wyższa.****I. Im Deutschen.****I. W języku niemieckim.**

- 1) Bericht über ein gelesenes Buch.
- 2) Hat der römische Staat durch die Zerstörung Karthago's gewonnen?
- 3) Ueber den Unterschied zwischen Freiheit und Willkür.
- 4) Ueber den Nutzen, welchen uns das Studium der Geschichte gewährt.
- 5) Worauf beruht das wahre Glück des Menschen?
- 6) Sulla's Charakter.
- 7) Ueber den moralischen Nutzen der Schaubühne (Schiller.)
- 8) Schilderung eines Gewitters. — Schilderung einer Feuersbrunst.

II. Im Polnischen.**II. W języku polskim.**

- 1) Czy bogactwa mogą uszczęśliwić człowieka zupełnie?
- 2) Dla czego Rzymianie nienawidzili chrześcian?
- 3) Władysław Łokietek zasłużył sobie na przydomek Wielkiego.
- 4) Wolność i całość państwa nie tak na prawach i ustawach, jak na obyczajach i cnocie obywateli zależy.
- 5) Charakter Agezylausza.
- 6) Władysław Łokietek utorował synowi Kazimierzowi drogę do zyskania przydomka „Wielkiego.“
- 7) Rozmyślania głuchego.
- 8) Powinności przyjaźni.
- 9) Przyjemności zimy.

Unter-Secunda.**Klasa II. niższa.****I. Im Deutschen.****I. W języku niemieckim.**

- 1) Brief an die Eltern am Anfange des Schuljahres.
- 2) Verdienste des Lykurgus um Sparta.
- 3) Das Meer und die Wüste.
- 4) Welche Hindernisse hat der studirende Jüngling zu überwinden.
- 5) Tod und Bestattung des Misenus (Virg. Aen. Lib. VI.)
- 6) Die Entdeckung Amerika's.
- 7) Wäre ich nicht Alexander, so wollte ich Diogenes sein.
- 8) Der Sparsame und der Geizige.
- 9) Karl der G. im Kriege mit den Sachsen.
- 10) Uebersetzung aus Poplinski's Lesebuch.

II. Im Polnischen.**II. W języku polskim.**

- 1) Władysław Łokietek podzieloną przez Bolesława Krzywoustego Polskę w jedno spaja państwo.
- 2) O obmowie.
- 3) Źródło szczęścia jest w nas samych.
- 4) Co stawilo pierwszy skuteczny opór najazdowi Szwedów na Polskę r. 1655?
- 5) O wyborze stanu.
- 6) Jakie odnosimy korzyści z podróży po kraju rodzimym.
- 7) Nic nie sprawi, kto serca niema.
- 8) Krótka charakterystyka rządów Zygmunta Augusta.

II. Verordnungen der vorgesetzten Behörden.

Vom 26. Juli 1860. Mittheilung des Ministerial-Reskripts vom 6. Juli 1860, durch welches der Minister der geistlichen etc. Angelegenheiten die Verfügung, durch welche die Herrn Minister der Finanzen und des Innern die weitere Bethheiligung der Beamten ihres Ressorts an industriellen Aktien- oder ähnlichen Gesellschaften in der Eigenschaft als Mitglieder der Verwaltungsvorstände, Verwaltungs-Räthe, Ausschüsse von ministerieller Genehmigung abhängig gemacht haben, den Präsidenten der Königlichen Provinzial Schulkollegien mittheilt und jene Bestimmung auf die Beamten seines Ressorts ausdehnt. — Vom 28. Juli 1860. Mittheilung des Ministerial-Reskripts vom 20. Juli 1860, wonach die zur Caution gegebenen Staatspapiere von Provinzialbeamten, insofern bei den betreffenden Behörden und Anstalten nicht eigene Depositorien bestehen, welche die betreffenden Cautionen aufzunehmen haben, in den Depositorien der Regierungs-Haupt-Kassen unterpfändlich aufzubewahren sind. — Vom 19. October 1860. Mittheilung des Ministerial-Reskripts vom 10. October 1860, wonach der Herr Cultus-Minister auf den Bericht des Königl. Provinzial-Schulkollegiums vom 15. August d. J. und auf Grund der gemachten Erfahrungen genehmigt, 1) dass in den diesseitigen katholischen Gymnasien fortan in der *Sexta* und *Quinta* je sechs und in der *Quarta* fünf wöchentliche Stunden dem Unterricht in der deutschen Sprache gewidmet werden, dass dagegen in den beiden untersten Klassen der Unterricht in der beschreibenden Naturwissenschaft ausfalle; 2) dass in *Quarta* die dem lateinischen Unterricht gewidmeten Stunden um eine vermindert, der geschichtlich-geographische Unterricht in drei wöchentlichen Stunden, der Unterricht in der Naturbeschreibung in wöchentlichen zwei Stunden ertheilt und somit die wöchentliche Stundenzahl in dieser Klasse von 31 auf 32 erhöht; 3) dass der Unterricht in der Geographie in den drei unteren Klassen nicht mehr in deutscher, sondern in polnischer Sprache ertheilt werde. — Vom 12. November 1860. Obgleich nach den Revisions-Berichten des Departements-Raths und nach den Urtheilen der wissenschaftlichen Prüfungskommission anzunehmen ist, dass die Abiturienten polnischer Abkunft in der Regel das für die deutsche Sprache im mündlichen und schriftlichen Ausdrucke gesteckte Ziel erreichen, so veranlassen doch an solchen Personen, die die Abiturientenprüfung bestanden hatten, später gemachte Erfahrungen das Königliche Provinzial-Schulkollegium die Directoren dazu zu veranlassen, dass nach Vermehrung der Stundenzahl für den deutschen Unterricht in den unteren Klassen eine für diese Stufe des Gymnazial-Unterrichts angemessenere Methode in Anwendung komme. Namentlich werden für diesen Zweck häufige, in angemessener Weise ausgeführte mündliche und schriftliche Uebungen empfohlen und Uebungen im Sprechen in der mannigfaltigsten Art ausgeführt sollen darum in den für's Deutsche bestimmten Schulstunden die Hauptbeschäftigung sein, auch soll wöchentlich wenigstens eine schriftliche Arbeit angefertigt werden und zwar über passende, in der Klasse besprochne Gegenstände; die Erlernung der Grammatik soll der genannten Methode entsprechend nur praktisch und gesprächsweise betrieben werden. In den oberen Klassen aber, wo der Vortrag überwiegend deutsch ist, soll in allen Unterrichtsstunden beim Uebersetzen, Erklären u. s. w. durch Aufmerksamkeit auf die Richtigkeit und Genauigkeit des deutschen Ausdruckes dem Lehrer des deutschen Hilfe geleistet werden. — Vom 8. December 1860. Mittheilung eines Ministerial-Reskripts vom 10. September 1860 die Hebung des Turn-Unterrichts auf höheren Lehr-Anstalten betreffend, mit der Veranlassung des Directors die darin hervorgehobenen Gesichtspunkte nicht nur selbst in sorgsame Erwägung zu ziehen, sondern auch mit dem gesammten Lehrercollegium und insbesondere den den Turnunterricht leitenden Lehrern die Maasregeln und Einrichtungen zu berathen, durch welche die im Publikum hier und da noch vorhandenen Vorurtheile gegen das Turnen beseitigt, die Theilnahme der Schüler belebt und die Zwecke des Unterrichts gefördert werden können. — Vom 18. März 1861. Der Direktor wird auf die neue Ausgabe der 1854 von Dr. Bremiker in Berlin herausgegebenen *Nova logarithmorum tabula Berolinensis* aufmerk-

II. Rozporządzenia wyższej władzy.

Z dnia 26. Lipca 1860. Udzielenie reskryptu ministeryalnego z dnia 6. Lipca 1860, skutkiem którego Jego Excellencya Pan Minister oświecenia rozporządzenie, przez które Panowie Ministrowie finansów i spraw wewnętrznych udział urzędników swoich wydziałów w towarzystwach akcyi przemysłowych i innych podobnych towarzystwach jako członków zarządu, radców lub deputowanych zależnym zrobili nadal od zezwolenia ministeryalnego, prezesom król. Rad szkolnych udziela i rozporządzenie to na urzędników wydziału swojego rozciąga — Z dnia 28. Lipca 1860. Udzielenie reskryptu ministeryalnego z dnia 20. Lipca 1860, skutkiem którego za kaucyą złożone listy kredytowe krajowe przez urzędników prowincjonalnych, jeżeli u władz i zakładów w mowie będących nieznajdują się depositorya właściwe przeznaczone na przyjmowanie podobnych kaucy, w depozytoryach głównych kass rządowych w zakładzie złożone być mają. — Z dnia 19. Października 1860. Udzielenie reskryptu ministeryalnego z dn. 10. Października 1860, skutkiem którego J. W. Minister oświecenia na sprawozdanie król. Rady szkolnej z dn. 15. Sierpnia t. r. i polegając na zrobionych dotąd doświadczeniach zezwala 1) aby w gimnazyach katolickich odtąd w *Secie* i *Quincie* po sześć w *Quarcie* zaś 5 lekeyi co tydzień obrócono na uczenie języka niemieckiego i że natomiast w dwóch najwyższych klasach zniesione być mają lekeye historyi naturalnej; 2) aby w *Quarcie* lekeye przeznaczone dla języka łacińskiego o jedną zmniejszone zostały, nauka geografii w połączeniu z historią udzielaną była w trzech tygodniowych godzinach i skutkiem tego liczba lekeyi tygodniowych już nie 31 ale 32 wynosiła; 3) żeby geografią w trzech niższych klasach już nie jak dotąd w niemieckim lecz w polskim języku udzielano. — Z dnia 12. Listopada 1860. Chociaż ze sprawozdań Radcy departamentowego i na fundamencie zdań naukowej Kommissyi examinaryjnej wnosić należy, że abiturycenci polscy w ogóle tak ustnie jak i piśmiennie zadosyć czynią przepisom prawnym co do języka niemieckiego, jednakowo doświadczenia na osobach, które niegdyś examiu dojrzałości złożyły, w późniejszych stosunkach urzędowych robione zniewalają król. Radę szkolną do zlecenia tego aby Dyrektorowie gimnazyów katolickich po powiększeniu liczby lekeyi przeznaczonych dla języka niemieckiego w klasach niższych starali się zaprowadzić metod więcej odpowiedni temu stopniowi wykształcenia gimnazyalnego. Przedewszystkiem zalecają się na ten cel częste w sposób praktyczny wykonane ćwiczenia ustne i piśmienne jako też ćwiczenia w ustnem rozbieraniu czytanych ustępów; obok ćwiczeń rzeczonych, któremi głównie zapełniać należy lekeye niemieckiego języka w klasach niższych, co tydzień przynajmniej jedno wypracowanie piśmienne ma być oddawane o przedmiotach w klasie jak najdokładniej rozbieranych; uczenie się gramatyki stosownie do rzeczzonego metodu jak najściślej z praktycznym rozbiorem czytanych ustępów ma być połączone. W wyższych zaś klasach, w których po większej części jest wykład niemiecki, we wszystkich lekeyach przy tłómaczeniu, objaśnianiu i t. d. przez ciągłą uwagę na poprawność i dokładność wyrażenia niemieckiego ze strony innych nauczycieli udzielającemu niemiecki język nauczycielowi ma być pomoc niesiona. — Z dnia 8. Grudnia 1860. Udzielenie reskryptu ministeryalnego z dnia 10. Września 1860 tyczącego się obudzenia większego udziału dla ćwiczeń gimnastycznych z zleceniem dla Dyrektora, ażeby wpólnie wskazane w nim uwagi nie tylko sam wziął pod ścisłą rozwagę, ale w połączeniu z całym kollegium nauczycielskiem a mianowicie z nauczycielami turniejów naradził się nad urządzeniami i środkami, za pomocą którychby tu i owdzie w publiczności objawiające się przesady przeciw ćwiczeniom gimnastycznym mogły być zniesione, udział uczniów powiększony a cel tej części wykształcenia szkolnego łatwiej i pewniej osiągnięty. — Z dnia 18. Marca 1861. Zwraca się uwagę Dyrektora na wydaną w roku 1854 przez *Dra. Bremker* w Berlinie *Nova logarithmorum tabula Berolinensis*. — Z dnia 25. Marca 1861. Udzielenie reskryptu ministeryalnego z dnia 5. Marca t. r. tej treści że z zastrzeżeniem rozporządzenia z dnia 30. Czerwca 1841, skutkiem którego akademicy, chcący kiedyś

sam gemacht. — Vom 25. März 1861. Mittheilung des Ministerial-Reskripts vom 5. März d. J. wonach unter Aufrechthaltung der Allerhöchsten Ordre vom 30. Juni 1841, derzufolge Studirende, die dereinst eine Anstellung im Staatsdienst oder die Approbation als praktischer Arzt erhalten wollen, in der Regel mindstens drei Semester auf preussischen Universitäten studirt haben müssen, den auf den Universitäten zu Wien und Prag, so wie zu Graz und Innsbruck (bei welchen letzteren jedoch keine medizinische Fakultät besteht) Studirenden die Studienzeit auf das vorgeschriebene Triennium resp. Quadriennium, mit Ausnahme der Universitäten zu Graz und Innsbruck in Betreff der Medizin Studirenden, anzurechnen ist. — Vom 30. Mai 1861. Da der Kultus-Minister Excellenz darauf hingewiesen, dass die Wahrnehmung gemacht worden, wie die Leistungen der Abiturienten, welche sich der militärischen Laufbahn zu widmen beabsichtigen, von Seiten der Prüfungskommissionen dem Anscheine nach, oft mit geringerer Strenge beurtheilt werden, als es bei denjenigen geschieht, die zu einem Fakultätsstudium auf der Universität übergehen wollen, so werden, weil eine solche Verschiedenheit zweckwidrig ist und das Vertrauen zu den Prüfungskommissionen gefährdet, die Abiturientenprüfungskommissionen der Gymnasien daran erinnert, dass nach der Circularverfügung vom 12. Jan. 1856 von Litt. C. §. 28, des Reglements vom 4. Juni 1834 bei der Abiturientenprüfung keine Anwendung gemacht werden darf, wenn nicht ausdrückliche Autorisation dazu ertheilt worden ist. — Vom 18. Juni 1861. Aufforderung zur Theilnahme an dem am 1. October d. J. beginnenden sechsmonatlichen Cursus für Civil-Eleven an der Königl. Central-Turn-Anstalt zu Berlin.

III. Chronik des Gymnasiums.

Das vergangene Schuljahr begann am 2. October 1860 mit einem feierlichen Gottesdienste in der hiesigen Pfarrkirche; worauf sich die Schüler in ihre Classen verfügten und mit dem neuen Schulplan und den Schulgesetzen durch ihre Ordinarien bekannt gemacht wurden. — Am 27. und 28. Februar unterzog der Königl. Regierungs- und Schul-Rath Herr Dr. Brettner die Anstalt einer eingehenden Revision. Derselbe wohnte dem Unterricht in fast allen Lehr-Gegenständen sämmtlicher Klassen bei und liess sich die Arbeitshefte der Schüler aller Klassen zur Einsicht vorlegen. In der zum Schlusse der Revision von dem Herrn Departements-Rath anberaumten Conferenz sprach derselbe seine Zufriedenheit mit dem wissenschaftlichen Zustande des Gymnasii aus. — Am 22. März beging die Anstalt das hohe Geburtsfest Sr. Majestät des Königs durch ein feierliches Hochamt und Te Deum in der hiesigen Pfarrkirche und durch einen feierlichen Schulactus im Hörsaal des Gymnasiums, bei welchem der Gymnasiallehrer Thomczek die Festrede hielt und von dem Sängerkhor der Schüler dem festlichen Tage entsprechende Gesänge ausgeführt wurden. — Am 13. und 14. Juni beehrte der Herr General-Superintendent Dr. Cranz die Anstalt mit einem Besuche. Nach Besichtigung des Gymnasialgebäudes wohnte der hohe Gast am 14. durch zwei Stunden einer eingehenden Prüfung sämmtlicher evangelischen Schüler der Anstalt in der Religion bei, zu deren Schluss derselbe erhebende Worte an die Schüler richtete, denen die betreffenden Schüler durch ein Gott geweihtes Leben nachzukommen stets ernstlich bestrebt sein mögen. — Auf Veranlassung des Herrn Kultus-Ministers Excellenz sind für die Anlage des zum Gymnasium gehörenden Directorial-Gartens aus der Königlichen Landes-Baumschule zu Potsdam die erforderlichen Bäume und Sträucher geliefert worden, wofür der Unterzeichnete in seinem und seiner Nachfolger Namen hiermit den aufrichtigsten Dank abstattet. Bei Anlage des Gartens selbst hat der um die hiesige Stadt hochverdiente Stadtälteste Herr Apotheker Rehefeld durch zuvorkommenden Rath und uneigennützigste Leitung sich die Anstalt zum grössten Danke verpflichtet. — Im Laufe des verflossenen Schuljahres gingen die Schüler dreimal zur h. Beichte und Communion. Den Herren Geistlichen, welche bei dieser Gelegenheit den Herrn Religionslehrer unterstützt haben, wird hiermit der verbindlichste Dank gesagt.

pozyskać posadę w służbie krajowej albo approbacyą jako lekarze praktyczni, powszechnie są obowiązani przynajmniej przez trzy półrocza odwiedzać prelekcye na akademiach pruskich, akademikom uczęszczającym na uniwersyteta we Wiedniu, Pradze, jako też w Grac i Jnnsbrucku (wyjmując co do nauki lekarskiej ostatnie dwa uniwersyteta, które nie posiadają wydziałów medycznych) czas ich pobytu na tychże akademiach ma być wliczony do przepisanego triennium albo kwadryennium. — Z dnia 30. Maja 1861. Ponieważ JW. Minister oświecenia na to uwagę zwrócił, że wykształcenie naukowe tych abiturjentów, którzy zamiar mają poświęcić się karierze wojskowej, ze strony kommissyi egzaminacyjnych podobno często z większą pobłażliwością oceniane bywa jak dojrzałość tych examinandów, którzy się zamyślają udać na akademię, aby się poświęcić jakiemu zawodowi naukowemu: przypomina się kommissyom egzaminacyjnym przy gimnazyjach najwięcej z tego powodu, że różnica podobna w ocenianiu abiturjentów celu chybia i osłabia zaufanie do sprawiedliwości rzeczonych kommissyi, że podług reskryptu z dnia 12. Stycznia 1856, na Litt. C. §. 28 regulaminu z dnia 4. Czerwca 1834 do złagodzenia zdania o dojrzałości odwoływać się niewolno, jeżeli nie udzielono do tego jak najpewniejszej autoryzacyi. — Z dnia 18. Czerwca 1861. Wzywają się nauczyciele młodsi do wzięcia udziału w kursie dla elewów cywilnych w król. centralnym instytucie gymnastycznym w Berlinie, rozpoczynającym się z dniem 1. Października t. r.

III. Kronika Gimnazyum.

Uplyniony rok szkolny rozpoczął się dnia 2. Października 1860 uroczystem nabożeństwem w kościele parafialnym; poczem udali się uczniowie do klass swoich, gdzie im przez Ordynaryuszów plan nauk podyktowanym i prawa szkolne udzielone zostały. — Dnia 26, 27 i 28 Lutego król. Radzca rejencyjny i szkolny Pan Dr. Brettner odbył rewizyę Gimnazyum. Tenże przysłuchał się wykładowi naukowemu we wszystkich klassach niemal we wszystkich przedmiotach i kazał sobie zeszyty uczniów klass wszystkich przedłożyć. W konferencyi zwołanej po skończonej rewizyi Pan radzca departamentowy oświadczył w obec kolegium nauczycielskiego zadowolenie swoje w naukowym względzie — Dnia 22 Marca obchodziło Gimnazyum uroczystość urodzin Najjaśniejszego Pana uroczystą mszą i odśpiewaniem Te Deum w kościele parafialnym, jako też obchodem uroczystym na sali gimnazyalnej, gdzie miał mowę nauczyciel gimnazyalny Thomczek a uczniowie odśpiewali kompozycyi kilka zastosowanych do okoliczności dnia tego. — Dnia 13 i 14 Czerwca Superintendent jeneralny Pan Dr. Cranz raczył bytnością swoją zaszczyścić zakład nasz. Po obejrzeniu budynku i lokaliów jego, dnia 14 t. m. był obecnym przy examinie ścisłym w religii uczniów wyznania ewangelickiego wszystkich oddziałów, po ukończeniu którego przemówił wyrazami budującymi do uczniów obecnych, które życzyć należy aby się spełniły przez życie bogobojne młodzieży, do której wyrzeczone były. — Za wstawieniem się J. W. pana Ministra oświecenia na założenie przyległego do gimnazyum ogrodu dyrektora bezpłatnie nadesłane zostały z król. głównego ogrodu rządowego w Poczdamie potrzebne drzewa i krzewy w żądanej ilości, za co niżej podpisany w swoim i następców swoich imieniu należne niniejszem składa podzięk. Przy założeniu tegoż ogrodu zasłużony tyle około miasta tutajszego senior miasta Pan aptekarz Rehfeld uprzejmą radą i bezinteresownem zajęciem się zasłużył sobie nawdzięczność instytutu. — Wejściu roku uplynionego uczniowie trzy razy przystępowali do Sakramentów śś. Pokuty i Oltarza; szanownemu Duchowieństwu, które przy tej sposobności przychodziło w pomoc Nauczycielowi religii składa się niniejszem uprzejme podziękowanie.

IV. Statistik des Gymnasiums.

A. Verzeichniss der Lehrer und Vertheilung der Stunden
im Sommersemester 1861.

No.	Lehrer	Ordinar. von	Ober- u. Unter- I.	Ober- II.	Unter- II.	Ober- III.	Unter- III.	IV.	V.	VI.	Sum- ma.
1.	Director Prof. Dr. Szostakowski.	I.	8 Latein 2 Hom.	2 Deutsch							12.
2.	Professor Dr. Jerzykowski.	O - II.	4 Griech.	8 Latein				5 Deutsch			17.
3.	Religionslehrer Lic. Kegel.		2 Religion 2 Hebr.	2 Religion 2 Hebräisch.	2 Religion	2 Religion	2 Religion	2 Religion	3 Religion	3 Religion	18 und 4.
4.	Oberlehrer Moliscki.	IV.	2 Polnisch	6 Griech. 2 Polnisch				9 Latein			19
5.	Oberlehrer Dr. Sikorski.		4 Mathem. 2 Physik.	4 Mathem. 1 Physik			3 Math. 2 Polnisch	2 Polnisch			18
6.	Oberlehrer Klossowski.	U - II.	3 Deutsch		10 Latein 2 Deutsch		3 Deutsch				18.
7.	Oberlehrer v. Jakowicki.	U - III.		2 Virgil	6 Griech. 2 Poln.		10 Latein		2 Kalligr.	2 Kalligr.	20 und 4.
8.	Oberlehrer Berwiński.		3 Gesch.	3 Gesch.	3 Gesch.	2 Gesch. 1 Geogr. 2 Ovid	2 Gesch. 1 Geogr.	2 Gesch. 1 Geogr.			20.
9.	Gymnasiallehrer Dr. v. Krzesiński.	O - III.				8 Latein	6 Griech.		6 Deutsch		20.
10.	Gymnasiallehrer Thomczek.		2 Franz.	2 Franz.	2 Franz.	3 Deutsch 2 Franz.	2 Franz.			6 Deutsch	19.
11.	Gymnasiallehrer Szymański.	V.				1 Naturg.	1 Naturg.	2 Naturg.	10 Latein 2 Geogr. 2 Polnisch	2 Geogr.	20.
12.	Gymnasiallehrer Jagielski.				4 Math. 1 Physik	3 Mathem.		4 Franz. 3 Mathem.	3 Rechnen	3 Rechnen	21.
13.	Gymnasiallehrer Lukowski.	VI.				6 Griech. 2 Poln.		2 Zeichn.	2 Zeichn.	10 Latein 2 Polnisch 2 Zeichn.	20 und 8.
14.	Pastor Werner.									2 Religion (evang.)	7.
15.	Gesanglehrer Klausse.									3 Gesang	7.
											272

IV. Statystyka Gimnazjum.

A Spis nauczycieli i podział lekcyi w półroczu latowem 1861.

No.	Nauczyciele	Ordyna- ryusz.	Wyż. i Niż. I.	Wyż. II.	Niż. II.	Wyż. III.	Niż. III.	IV.	V.	VI.	Summa
1.	Dyrektor Prof. Dr. Szostakowski.	I.	8 łaciny 2 Hom.	2 niem.							12
2.	Professor Dr. Jerzykowski.	II. wyż- szej.	4 greck.	8 łacin.				5 niem.			17
3.	Naucz. rel. Lic. ks. Kegel.		2 religii 2 hebrajsk.	2 religii 2 hebr.	2 religii	2 religii	2 religii	2 religii	3 religii	3 religii	18 i 4
4.	Naucz. wyż. Moliński.	IV.	2 polsk.	6 greck. 2 polsk.				9 łacin.			19
5.	Naucz. wyż. Dr. Sikorski.		4 matem. 2 fizyki	4 matem. 1 fizyki			3 matem. 2 polsk.	2 polsk.			18
6.	Naucz. wyż. Klossowski.	II. niż- szej.	3 niem.		10 łaciny 2 niem.		3 niem.				18
7.	Naucz. wyż. Jakowicki.	III. niż- szej.		2 Virgii.	6 greck. 2 polsk.		10 łacin.		2 kalligr.	2 kalligr.	20 i 4
8.	Naucz. wyż. Berwiński.		3 hist. pow.	3 histor. pow.	3 histor. pow.	2 histor. pow. 1 jeogr. 2 Owid.	2 hist. pow. 1 jeogr.	3 histor. pow. i jeogr.			20
9.	Naucz. gimn. Dr. Krzesiński.	III. wyż- szej.				8 łacin.	6 greck.		6 niem.		20
10.	Naucz. gimn. Thomeczek.		2 franc.	2 franc.	2 franc.	3 niem. 2 franc.	2 franc.			6 niem.	19
11.	Naucz. gimn. Szymański.	V.				1 histor. nat.	1 histor. nat.	2 histor. nat.	10 łacin. 2 jeogr. 2 polsk.	2 jeogr.	20
12.	Naucz. gimn. Jagielski.			4 matem. 1 fizyki	3 matem.			4 franc. 3 matem.	3 rachun.	3 rachun.	21
13.	Naucz. gimn. Lukowski.	VI.				6 greck. 2 polsk.		2 rysun.	2 rysun.	10 łacin. 2 polsk. 2 rysun.	20 i 8
14.	Pastor Werner.							2 religii (ewang.)	2 religii (ewang.)	3 religii (ewang.)	7
15.	Naucz. śpiewu Klause.							3 śpiewu	2 śpiewu	2 śpiewu	7
			32	32	32	32	32	32	32	32	272

B. Allgemeiner Lehrplan und Frequenz.

I. Allgemeiner Lehrplan.										II. Zahl der Schüler und Abiturienten.					
Lehr-Fächer.	Klassen und Stunden:									Schüler.		Abiturienten.			
	I.	Ober II.	Unt. II.	Ober III.	Unt. III.	IV.	V.	VI.	Summa.	Im S.S. Classen.	Es wurden entlassen	Studien			
		II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.	III.			wo?	was?		
Religion kath.	2	2	2	2	2	2	3	3	18	I.	46	mit dem Zeugniß der Reife: 17			
Religion evang.	(2)		(2)			(3)			7	O-II.	33		in Posen 13	Theologie.	13
Latein	8	10	10	10	10	9	10	10	77.	U.-II.	42	Breslau 2	Medizin	2	
Griechisch	6	6	6	6	6	—	—	—	30.	U.-II.	42				
Hebräisch	(2)	(2)		—	—	—	—	—	4.	O-III.	31				
Deutsch	3	2	2	3	3	5	6	6	30.	U-III.	45	Hohenheim 1	Agronomie	2	
Polnisch	2	2	2	2	2	2	2	2	16	IV.	54	Eldena 1			
Französisch	2	2	2	2	2	4	—	—	14.	V.	75				
Geschichte u Geographie	3	3	3	3	3	3	2	2	22.	VI.	38				
Rechnen und Mathematik	4	4	4	3	3	3	3	3	27.						
Physik	2	1	1	—	—	—	—	—	4.						
Naturgeschichte	—	—	—	1	1	2	—	—	4.						
Kalligraphie	—	—	—	—	—	—	2	2	4.						
Zeichnen	(2)					2	2	2	8.						
Gesang	(3)					—	2	2	7.						
Turnen	(2 . 2)					—	—	—	4.						
									Summa	276	Sum.	364			
									Darunter:	kathol.	334				
										evangel.	18				
										israel.	12				
											364				
									in Septima:	kathol.	24				
										evangel.	1				
										israel.	2				
											27				
									Summa		391				

B. Ogólny plan nauk i liczba uczniów.

Przedmioty.	I. Ogólny plan nauk:									II. Liczba uczniów i abiturientów.						
	Klasy i liczba lekcji									uczniowie		abituryci				
	I.	II. wyż.	II. niż.	III. wyż.	III. niż.	IV.	V.	VI.	Summa.	w klassie	w pófr. lat.	ukończyło szkoły kiedy?	poświęca się			
													gdzie?	czemu?		
Religia kat.	2	2	2	2	2	2	3	3	18	I.	46		w Poznaniu	13 Teologii.	2	
Religia ewang.	(2)		(2)		(3)				7	II. wyż.	33	z końcem roku szkolnego	w Wrocławiu	2 Nauce lekarskiej.	13	
Język łaciński	8	10	10	10	10	9	10	10	77	II. niż.	42					
- grecki	6	6	6	6	6				30	III. wyż.	31		w Hohenheim	1	} Agronomii 2	
- hebrejski	(2)	(2)							4	III. niż.	45		w Eldenie	1		
- niemiecki	3	2	2	3	3	5	6	6	30	IV.	54					
- polski	2	2	2	2	2	2	2	2	16	V.	75					
- francuzki	2	2	2	2	2	4			14	VI.	38					
historja i jeografia	3	3	3	3	3	3	2	2	22							
rachunki i matematyka	4	4	4	3	3	3	3	3	27							
fizyka	2	1	1						4							
historja natural.				1	1	2			4							
kalligrafia							2	2	4							
rysunki	(2)					2	2	2	8							
spiewy	(3)						2	2	7							
turnieje	(2 - 2)								4							
	Summa									276	Summa	364				

Co do wyznania było:

katolików:	334
ewangelików:	18
izraelitów:	12
Summa	364

w Septymie:

katolików:	24
ewangelików:	1
izraelitów:	2
Summa	27

Summa 391

C. Abiturienten. Bei der am Ende des Schuljahres unter dem Vorsitze des Königl. Kommissarius Herrn Regierungs- und Schul-Raths *Dr. Brettner* abgehaltenen Abiturientenprüfung erhielten folgende Primaner das Zeugniß der Reife:

1) Theodor Alberti aus Margonin, . . .	kath.	21	J. alt,	3½	J. i. d. Gymn.,	2	J. in Prima.
2) Albin Barcikowski aus Zdrój, . . .	"	22	" "	3	" "	2¾	" "
3) Joseph Berkowski aus Gosieradz, . . .	"	22	" "	1¾	" "	1¾	" "
4) Franz Bialkowski aus Markowice, . . .	"	25¾	" "	13	" "	3	" "
5) Joseph Borys aus Ciechrz . . .	"	22	" "	9	" "	2	" "
6) Joseph Buzalski aus Godawy . . .	"	21	" "	10	" "	2	" "
7) Michael v. Chrzanowski aus Czechowo, . . .	"	21	" "	9	" "	2	" "
8) Anton Czechowski aus Gultowy . . .	"	21	" "	10	" "	2	" "
9) Anton Formanowicz aus Wielichowo . . .	"	24	" "	9¾	" "	4¾	" "
10) Augustin Jaskólski aus Żnin . . .	"	20	" "	5¾	" "	2	" "
11) Joseph Kosicki aus Polanowice . . .	"	24	" "	1	" "	1	" "
12) Veit Niedbalski aus Folwark . . .	"	22	" "	9	" "	2	" "
13) Stanislaus Paczkowski aus Kamionka . . .	"	23	" "	2	" "	2	" "
14) Ignatz Paczkowski aus Kamionka . . .	"	21	" "	½	" "	1½	" "
15) Florian v. Stablewski aus Fraustadt . . .	"	20	" "	8	" "	2	" "
16) Valerian Wójdzt Slembowo . . .	"	23	" "	10	" "	2½	" "
17) Peter Zeiske aus Schwetzkau . . .	"	22	" "	5	" "	2	" "

Von diesen 17 Abiturienten widmen sich:

der *Theologie*: 13.

der *Medicin*: 2.

der *Agronomie*: 2.

D. Stand des Lehr-Apparates.

1) Die Gymnasial-Bibliothek ist theils durch Geschenke, theils durch Verwendung der etatsmässigen Summe vergrössert worden:

a) durch Geschenke hat die Anstalt erhalten:

α) von den *Hohen Behörden*: Fortsetzung des Journals für reine u. angew. Mathematik, von Crelle; Fortsetzung von Hesychni Lex. von Schmidt; Fortsetzung von Haupt's Zeitschrift; Entstehung der Friedrich-Wilhelms Universität zu Berlin, von Köpke.

β) von der *Gesellschaft der Freunde der Wissenschaften in Posen*: Roczniki Tow. Przyj. Nauk Poznańskiego, 1. Bd.; Przyczynki do dziejów polsk. von Aug. Mosbach.

γ) vom *Herrn Jakubowski, Lehrer a. D.*: Kazanie Gruberta; Opis obrazu N. Panny Czeszochowskiéj, von Jakubowski.

δ) vom *Herrn Lange, Buchhändler in Gnesen*: Sternkarte des nördlichen Himmels.

b) durch Verwendung der etatsmässigen Summe sind für die Gymnasial-Bibliothek angeschafft worden: *Scriptores rerum Prussicarum*, von Hirsch, Toepfen und Strehlke, 1. Bd.; Radwański, *zasady fizyki*; Gustav Belke, *Mastologia, Jac. Waga, Flora pol.*; *Volumina legum*; Wells, *Xenoph. Anab.*; Forts. von Grimm's deutsch. Wörterb.; Gołuchowski, *Dumania*; Bartoszewicz, *liter. pol.*; Macaulay, Forts. der engl. Gesch.; Schoemann, *Aesch. gefess. Prometheus*; Drnmann, *Gesch. Roms*; Lachmann, *Gesch. Griechenlands*; Boeckh's kleine Schriften; Mützell's *Zeitschr. für d. Gymnasialwesen*.

C. Abiturienti. W skutek examinu na końcu roku szkolnego odbytego przed królewskim kommissarzem Radcą Regeucyjnym i Szkólnym *Dr. Brettnerem* otrzymali zaświadczenie dojrzałości następujący uczniowie:

1) Teodor Alberti z Margonina, . . .	kat.,	ma lat	21	był na Gimn. lat	3½	a w kl. I. lat	2
2) Albin Barcikowski z Zdroju, . . .	„	—	22	—	—	—	2¾
3) Józef Berkowski z Gosieradza, . . .	„	—	22	—	—	1¾	—
4) Franciszek Bialkowski z Markowic, „	„	—	25¾	—	—	13	—
5) Józef Borys z Ciechrza, . . .	„	—	22	—	—	9	—
6) Józef Buzalski z Godaw, . . .	„	—	21	—	—	10	—
7) Michał Chrzanowski z Czechowa, „	„	—	21	—	—	9	—
8) Antoni Czechowski z Gultów, . . .	„	—	21	—	—	10	—
9) Antoni Förmanowicz z Wielichowa, „	„	—	24	—	—	9¾	—
10) Augustyn Jaskólski z Żnina, . . .	„	—	20	—	—	5¾	—
11) Józef Kosicki z Polanowic, . . .	„	—	24	—	—	1	—
12) Wit Niedbalski z Folwarku, . . .	„	—	22	—	—	9	—
13) Stanisław Paczkowski z Kamionki, „	„	—	23	—	—	2	—
14) Ignacy Paczkowski z Kamionki, „	„	—	21	—	—	½	—
15) Floryjan Stablewski z Wschowy, „	„	—	20	—	—	8	—
16) Waleryan Wójt z Słembowa, „	„	—	23	—	—	10	—
17) Piotr Zeiske z Święciechowy „	„	—	22	—	—	5	—

Z tych siedemnastu abiturjentów poświęci się:

teologii: trzynastu,

nauce lekarskiej: dwóch,

agronomii: dwóch.

Apparaty naukowe.

- 1) Biblioteka gimnazjalna powiększyła się częścią przez podarunki, częścią przez dzieła zakupione z funduszów przeznaczonych w etacie.

a) w podarunkach otrzymało gimnazjum:

- a) od *wysokiej władzy*: Dalszy ciąg Crellego: *Journal für reine und angewandte Mathematik*; dalszy ciąg Schmidta: *Hesychii Alex. Lexicon*; dalszy ciąg Haupta: *Zeitschrift für deutsches Alterthum; Entstehung der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin* przez Koepke.
- β) od *Towarzystwa przyjaciół nauk w Poznaniu*: *Roczniki Tow. Przyj. Nauk Tom 1.*, *Przyczynki do dziejów polskich p. Aug. Mosbacha.*
- γ) od *Pana Jakubowskiego, byłego profesora*: kazanie Gruberta; *Opis Obrazu N. Panny Częstochowskiej, obrazu własnej roboty pana Jakubowskiego.*
- δ) od *p. Langiego, księgarza w Gnieźnie*: *mapa północnej półkuli nieba.*

- b) z funduszu etatowego zakupiono do biblioteki gimnazjalnej następujące dzieła: *Scriptores rerum prussicarum p. Hirsch, Toeppen i Strehlke, 1 Tom.*; *Radwański zasady Fizyki*; *Gustav Belke Mastologia*; *Jak. Waga Flora Polonica*; *Volumina legum*; *Wells Xenofonta Anab.*; dalszy ciąg Grimma: *deutsches Wörterbuch*; *Gołuchowski Dumania*; *Bartoszewicz literatura polska*; dalszy ciąg historyi angielskiej p. *Macaulay*; *Schoemann Aeschylus gefess. Prometheus*; *Drumanna Geschichte Roms*; *Lachmanna Geschichte Griechenlands*; *Boeckha kleine Schriften*; *Mützell, Zeitschrift für das Gymnasialwesen.*

- 2) Die Schüler-Bibliothek wurde durch Ankauf deutscher und polnischer Werke etatsmässig erweitert.
- 3) Für das physikalische Cabinet wurden angeschafft: ein Fernrohr und eine feine Wage.
- 4) Für das naturhistorische Cabinet: einige ausgestopfte inländische Säugethiere.
- 5) Die Sammlungen der geographischen Karten, der Zeichenvorlagen, der kalligraphischen Vorschriften, der Musicalien und Turnapparate wurden durch Verwendung der etatsmässigen Summen angemessen vermehrt.

E. Unterstützungen:

Der zehnte Theil der Schüler, nach Abrechnung der Alumnen, war von der Zahlung des Schulgeldes befreit.

In den v. Kosmowski'schen Alumnaten fanden 18 Gymnasiasten freien Unterhalt und 30 geistliche Alumnen erhielten monatliche Stipendien von 5 Thalern. — Von dem hochwürdigen Dom-Capitel zu Gnesen sind mehreren hilfsbedürftigen Schülern ansehnliche Stipendien und Unterstützungen zu Theil geworden, und die Gesellschaft zur Unterstützung der lernenden Jugend unterstützte 7 Schüler der Anstalt.

Für alle diese Wohlthaten stattet das Gymnasium hiermit seinen verbindlichsten Dank ab.

V. Ordnung der Prüfung.

Montag den 12ten August.

<i>Sexta:</i>	8 — 8½	Religion. — Latein.
<i>Quinta:</i>	8½ — 9	Geographie. — Rechnen.
<i>Quarta:</i>	9 — 9½	Französisch. — Latein.
<i>Unter-Tertia:</i>	9½ — 10	Geschichte — Griechisch.
<i>Ober-Tertia:</i>	10 — 10½	Naturgeschichte. — Latein.
<i>Unter-Secunda:</i>	10½ — 11¼	Mathematik. — Griechisch (Homer.)
<i>Ober-Secunda:</i>	11¼ — 12	Französisch. — Latein (Virgil).
<i>Prima:</i>	12 — 1	Griechisch. (Thucydides). — Geschichte.

Nachmittag um 5 Uhr findet bei günstigem Wetter ein Schauturnen auf dem Turnplatz des Gymnasii Statt.

- 2) Biblioteka uczniów powiększyła się w bieżącym roku w miarę funduszków przeznaczonych na zakupienie książek niemieckich i polskich.
- 3) Dla fizycznego gabinetu sprawiono: teleskop i delikatną wagę.
- 4) Dla gabinetu historii naturalnej zakupiono kilka wypchanych krajowych zwierząt ssących.
- 5) Zbiór kart geograficznych, wzorów kalligraficznych i rysunkowych, muzykaliów i przyrządów turniejowych powiększył się w miarę funduszków przeznaczonych na ten cel w etacie.

E. Wsparcia.

Dsiesiąta część uczniów, nie licząc w to alumnów, była wolna od szkolnego.

W alumnatach Kosmowskiego miało 18 uczniów bezpłatne pomieszczenie i utrzymanie, a 30 alumnów duchownych pobierało miesięcznie po 5 talarów wsparcia. Od Prześwietnej Kapituły Gnieźnieńskiej otrzymało wielu ubogich uczniów znaczne stypendia, a Towarzystwo Pomocy Naukowej wspierało 7 uczniów.

Za te wszystkie dobrodzieństwa składa Gimnazyum uprzejme podziękowania.

V. Porządek publicznego popisu.

W Poniedziałek dnia 12go Sierpnia.

<i>Klasa VI:</i>	8—8½	Religia. — Język łaciński.
<i>Klasa V:</i>	8½—9	Geografia. — Rachunki.
<i>Klasa IV:</i>	9—9½	Język francuzki. — Język łaciński
<i>Klasa III. niższa:</i>	9½—10.	Historia. — Język grecki.
<i>Klasa III. wyższa:</i>	10—10½	Historia naturalna. — Język łaciński.
<i>Klasa II. niższa:</i>	10½—11¼	Matematyka. — Język grecki (Homer).
<i>Klasa II. wyższa:</i>	11¼—12.	Język francuzki. — Język łaciński (Virgil).
<i>Klasa I:</i>	12—1.	Język grecki (Thucydides) — Historia.

Po południu o godzinie 5tej odbędzie się przy dobrej pogodzie popis w ćwiczeniach gimnastycznych na placu turniejowym należącym do gimnazyum.

Dr. Szostkowski

Dienstag, den 13. August.

Um 9 Uhr Vormittags.

Schlussfeierlichkeit.

Dieselbe beginnt mit einer feierlichen Andacht in der Pfarrkirche und wird dann in dem Hörsaale in folgender Ordnung abgehalten:

- 1) Gesang.
- 2) Zweite Symphonie von Beethoven nach dem Arrangement von Hummel, vorgetragen von Schülern der Anstalt, erster und zweiter Satz.
- 3) Declamation.
  - VI. Boleslaus Wierzbicki: *Sty Izydor*, von Morawski.
  - V. Vladislaus Dembezak: *das Buch des Lebens*, von Castelli.
  - IV. Johann Krajewicz: *kościółek wiejski*, von Jachowicz.
  - U. III. Bronislaus Kozielcki: *der Löwenritt*, von Freiligrath.
  - O. III. Carl Wysocki: *Fragment aus Maria*, von Malezewski.
  - U. II. Jacob Szostakowski: *des Sängers Fluch*, von Uhland.
  - O. II. Valentin Trzeiński: *katedra na Wawelu*, von Wasilewski.
- 4) Lateinische Rede des Abiturienten *Veit Niedbalski*: Casimirus Sarbievius cum Q. Horatio Flacco comparatus.
- 5) Deutsche Rede des Abiturienten *Peter Zeiske*: Ueber die tragische Kunst bei den Griechen.
- 6) Französische Rede des Abiturienten *Anton Czechowski*: La souveraineté de Louis XIV et la supériorité de la France sous ce monarque.
- 7) Gesang.
- 8) Zweite Symphonie von Beethoven, letzter Satz.
- 9) Polnische Rede des Abiturienten *Florian Stablewski*: *Stanowisko Zaleskiego w literaturze polskiej*. Er wird zugleich im Namen der Abiturienten von der Schule Abschied nehmen.
- 10) Der Primaner *Anton Kozłowicz* antwortet ihm im Namen der Zurückbleibenden.
- 11) Gesang.
- 12) Entlassung der Abiturienten und Bekanntmachung der Versetzungen durch den Director.

Nach der Feierlichkeit begeben sich die Schüler in ihre Klassen, wo ihnen die Schul-Zeugnisse durch ihre Ordinarien eingehändigt werden.

Das neue Schuljahr beginnt den 20. September mit einem feierlichen Gottesdienste in der hiesigen Pfarrkirche.

Die neuen Schüler haben sich am 18. September bis 4 Uhr Nachmittags unter Vorzeigung des Tauf- und Impfscheines und des Schulzeugnisses bei dem Director zu melden.

Die Prüfung der für die Gynnazial-Klassen und die Vorbereitungs-Klasse (Septima) angemeldeten Schüler wird den 19. September 9 Uhr Vormittags stattfinden.

Am 22ten März 1862, am Geburtsfeste Sr. Majestät des Königs, findet nach vorangegangenen Gottesdienste ein feierlicher Schul-Actus statt, zu welchem ergebenst einladet
Trzemeszno, den 8. August 1861.

Dr. Szostakowski,

Director.

We Wtorek, 13go Sierpnia.

O godzinie 9tej z rana.

Uroczystość zakończenia roku szkolnego

rozpocznie się nabożeństwem w kościele parafialnym, a potem odbywać się będzie w auli następującym porządkiem:

- 1) Śpiewy.
- 2) Druga Symphonia Beethovena podług transskrypcyi Hummła wykonana przez uczniów gimnazjum, część pierwsza i druga.
- 3) Deklamacya.
  - VI. . . . . Bolesław Wierzbicki: *Sty Jzydor* przez Morawskiego.
  - V. . . . . Władysław Dembczak: *das Buch des Lebens* przez Castellego.
  - IV. . . . . Jan Krajewicz: *kościółek wiejski* przez Jachowicza.
  - III. niższa Bronisław Koziółcki: *der Loewenritt* przez Freiligratha.
  - III. wyższa Karól Wysocki: *ustęp z Mariji* Malezewskiego.
  - II. niższa Jakób Szostakowski: *des Sängers Fluch* przez Uhlanda.
  - II. wyższa Walenty Trzeciński: *katedra na Wawelu* przez Wasilewskiego.
- 4) Mowa łacińska abiturienta *Wita Niedbalskiego*: Casimirus Sarbievius cum Q. Horatio Flacco comparatus.
- 5) Mowa niemiecka abiturienta *Piotra Zeiske*: Ueber die tragische Kunst bei den Griechen.
- 6) Mowa francuzka abiturienta *Antoniego Czechowskiego*: La souveraineté de Louis XIV et la supériorité de la France sous ce monarque.
- 7) Śpiewy.
- 8) Druga Symphonia Beethovena, część trzecia.
- 9) Mowa polska abiturienta *Floriana Stablewskiego*: Stanowisko Zaleskiego w literaturze polskiej; w końcu tenże pożegna Instytut w imieniu abiturientów.
- 10) Karól Kozłowiec pożegna abiturientów w imieniu pozostałych uczniów.
- 11) Śpiewy.
- 12) Pożegnanie abiturientów i ogłoszenie promocyi przez Dyrektora.

Po uroczystości udadzą się uczniowie do swych klas, gdzie od pp. Ordynaryuszów odbiorą zaświadczenia.

Nowy rok szkolny rozpocznie się dnia 20. Września o godzinie 9ej z rana uroczystem nabożeństwem w tutajszym kościele parafialnym.

Uczniowie nowo przybywający mają się zgłosić do Dyrektora dnia 18. Września do godziny 4ej po południu, opatrzeni w metrykę, świadectwo szczepionej ospy i zaświadczenie szkolne.

Examen nowych uczniów, zgłaszających się do klas gimnazyalnych i do klasy przygotowawczej (Septimy), nastąpi dnia 19go Września o godzinie 9ej z rana.

Dnia 22go Marca 1862, odbędzie się na cześć urodzin Najjaśniejszego Pana po nabożeństwie kościelnem uroczystość szkolna, na którą zaprasza

Trzemeszno, dnia 8. Sierpnia 1862.

Dr. Szostakowski,
Dyrektor.